

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060207

DOM
2014-10-23
Stockholm

Mål nr
M 4107-14

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2014-04-15 i mål nr M 4034-13, se bilaga

KLAGANDE

Veddige Vindkraft AB, 556753-6072
Box 3235
102 36 Stockholm

MOTPARTER

1. Länsstyrelsen Västra Götalands län, 403 40 Göteborg

2. S B

3. D B

4. A B

5. H B

6. P E

7. M B

8. E H

9. B H

10. E H

11. C J

12. J M

13. G O

14. D J

15. L J

16. L J

Dok.Id 1169499

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

17. E J
18. R J
19. C J
20. S K
21. M K
22. T K
23. G-B L
24. K L
25. A J
26. K M
27. A J
28. J-O W O
29. E R
30. P S
31. H S
32. U S
33. P T
34. E W
35. H B
36. B B
37. A H
38. I H
39. A-L H
40. J H
41. C J

42. P J

43. M J

44. K K

45. I K

46. W K

47. J K

48. B K

49. E K

50. K L

51. C J

52. P M

53. G O

54. D W

55. K O

56. S O

Ombud: A-L H

57. D P

58. J E

59. P R

Ombud: A-L H

60. T R

61. C R

62. A R

63. M R

64. M S

65. H S

SAKEN

Tillstånd till vindkraftsverksamhet (Vindpark Fröskog) på fastigheterna Kesebol 1:8
m. fl. i Åmåls kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Med ändring av mark- och miljödomstolens dom fastställer Mark- och
miljööverdomstolen villkor 7 i Miljöprövningsdelegationens vid Länsstyrelsen i Västra
Götalands län beslut 2013-10-03 (dnr 551-18164-2011).

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Veddinge Vindkraft AB (bolaget) har yrkat att villkor 7 i tillståndet ska ha den lydelse som beslutades av Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har ansett att Veddinge Vindkraft AB:s yrkande om ändring ska bifallas. Om Mark- och miljööverdomstolen finner att ett minsta avstånd bör föreskrivas kan 500 meter vara lämpligt.

EH, BH, HB, AB, MB, PE, EH, CJ, JM, GO, EJ, CJ, RJ, DJ, LJ, AJ, LJ, AJ, US, HS, SK, EW, HB, BBC, CJ, PJ, TR, ER, EK, TK, MK, PS, KL, G-BL, J-OWO, DB, CR, AR, KO, SO, PR och **A-LH** (EH m.fl.) har bestritt bolagets yrkande.

Övriga motparter har förelagts att svara på överklagandet men har inte hörts av.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har anfört i huvudsak följande. Den utformning som villkor 7 fått i domen är enligt praxis inte nödvändig i fråga om villkor enligt den så kallade boxmodellen och styr placeringen av verken på ett sätt som inte är miljömässigt motiverat. Området där verken kan placeras har inskränkts på ett omotiverat och oskäligt sätt. Det föreskrivna villkoret innebär att enbart 18 % av det tidigare tillståndsgivna området går att utnyttja. Eftersom även mark- och miljödomstolen ansåg att verksamheten var tillåtlig är det oskäligt att inskränka användandet av området med 82 %. Vindresurserna kommer inte att kunna tas tillvara på ett lämpligt och effektivt sätt. Mark- och miljödomstolen har

missbedömt underlaget när de har kommit till slutsatsen att villkoret är utförbart. I ansökan har bolaget presenterat fem olika exempellayouter för hur de ansökta sex vindkraftverken kunde placeras. En del av de 30 positionerna överlappar varandra. Av de 18 unika lämpliga positioner som togs upp i exempellayouterna återstår bara en lämplig position efter det nya villkoret. Även om de flesta redovisade avstånden till bostäder i underlaget överstiger 1 000 meter, är det endast avståndet till närmaste bostad från varje position som är intressant. Det går att uppföra vindkraftverk 800 meter från en bostad men ändå innehålla villkoret 40 dB(A). Något villkor om minsta avstånd behövs därför inte.

Länsstyrelsen i Västra Götalands län har anfört i huvudsak följande. Det föreskrivna villkoret 7 innebär en inskränkning av bolagets möjligheter att placera vindkraftverk som inte kan anses vara förenlig med god hushållning av markområden. Av bullerberäkningar framgår att bullervillkoret kan innehållas även om avståndet till bostäder understiger 1 000 meter. I vissa fall räcker det med cirka 570 meter. Det föreskrivna bullervillkoret 40 dB(A) vid bostäder får anses vara en tillräcklig indirekt begränsning av avståndet till bostäderna. Av upplevelse- och synbarhetsskäl kan ett minsta avstånd om 500 meter vara lämpligt.

EH m.fl. har utöver vad de tidigare anfört tillagt i huvudsak följande. Det föreskrivna villkoret 7 är skäligt och naturligt. Mark- och miljödomstolen har bedömt underlaget korrekt och insett vidden och effekterna av vindkraftverken i närheten av en bostadsort. Eftersom boxmodellen innebär att ljudberäkningar inte görs för varje koordinat i området finns en osäkerhet i bolagets ansökan. Det är vidare oklart vilken teknik bolaget tänker använda. Vindkraftverk brukar och kommer att orsaka problem för de närboende. I Fengersfors innebär det en femdubbling av ljudeffekten. Området ligger dessutom i en dal varför det finns risk att ljudet uppträder annorlunda än vad bolaget anser. Bolagets lämplighet att göra och utreda ljudberäkningar kan ifrågasättas. EH m.fl. har vidare hänvisat till ett antal rapporter och artiklar.

DB har utöver vad han tidigare anfört tillagt i huvudsak följande. Det föreskrivna villkoret 7 är skäligt och naturligt. Mark- och miljödomstolen har bedömt underlaget korrekt och insett vidden och effekterna av vindkraftverken i närheten av en

bostadsort. Boxmodellen innebär att medborgarnas lagliga rätt till miljöinformation och deltagande i beslutsprocessen enligt Århuskonventionen inte följs och att det finns en osäkerhet i bolagets ansökan. Bolaget har inte klarlagt vilken teknik de avser att använda. Vindkraftverk brukar och kommer att orsaka problem för de närboende. Fengersfors ligger i en dal varför det finns risk att ljudet uppträder annorlunda än vad bolaget anser att det ska göra. Bolagets lämplighet att göra och utreda ljudberäkningar kan ifrågasättas. Eftersom mätningar inte har gjorts under vintertid då ljudbilden förändras, saknar mätningarna relevans. Numera har en byggnad färdigställts på den plats som bolaget i överklagandet anger som ett övergivet torp. Dan Blomqvist har vidare hänvisat till ett antal rapporter och artiklar.

Carl och Annie Rosenblad har utöver vad de tidigare anfört tillagt i huvudsak följande. Det är olämpligt att placera så stora verk ovanför ett samhälle där boende och naturturism är under utveckling. Båda sidor av Knarrebyns dalgång är avsatt till naturreservat.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Fråga i målet är om det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret om ett avstånd om 1 000 meter mellan vindkraftverk och befintliga bostadshus är miljömässigt motiverat.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar inledningsvis att verksamhetens totala påverkan på omgivningen kan bedömas på det sätt som förutsätts i miljöbalken även om den exakta placeringen av verken inte fastställs förrän senare. Vid planerad etablering av vindkraftverk är det ofta svårt att på förhand slå fast vilken typ av verk som slutligen kommer att användas och den pågående teknikutvecklingen kan leda till att man genom att utnyttja ny teknik kan uppnå större nytta med mindre påverkan på omgivningen än vad som förutsågs när exemplen togs fram inför en ansökan. Det är istället ytterst bullervillkoret som ska säkerställa att olägenheter för människors hälsa och miljön inte uppkommer på grund av buller från vindkraftverken (se Mark- och miljööverdomstolens dom i mål M 473-13).

Mot denna bakgrund finner Mark- och miljööverdomstolen att det ur bullersynpunkt inte är miljömässigt motiverat med ett preciserat krav på visst avstånd utan att det är tillräckligt att placeringen av vindkraftverken regleras genom ett villkor om maximalt tillåtet buller vid bostäder. Det finns inte heller något annat skäl att göra en annan begränsning i fråga om placeringen än den som Miljöprövningsdelegationen gjort. Det av mark- och miljödomstolen föreskrivna villkoret ska således upphävas och villkor 7 i Miljöprövningsdelegationens beslut fastställas.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Anna Tiberg, Håkan Åberg och Åsa Marklund Andersson, referent, samt tekniska rådet Dag Ygland.

Föredragande har varit Helen Agah.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2014-04-15
meddelad i
Vänernsborg

Mål nr M 4034-13

KLAGANDE

1. S B

2. D B

3. E A B

4. H B

5. M B

6. H B

7. B B C

8. P E

9. A H

10. E H

Dok.Id 262718

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1070 462 28 Vänernsborg	Hamngatan 6	0521-27 02 00 E-post: mmd.vanersborg@dom.se	0521-27 02 30	måndag – fredag 08:00-16:00 -

11. I H

12. A-L H

13. B H

14. E H

15. J H

16. C J

17. P J

18. K J

19. A J

20. A J

21. C J

22. D J

23. E J

24. M J

25. L K M J

26. L J

27. R J

28. K K

29. I K

30. W K

31. J K

32. S K

33. M K

34. T K

35. B K

36. E K

37. K L

38. S J

39. K L

40. C L

41. J M

42. K M

43. P M S

44. G O

45. G O

46. D W O

47. J-O W O

48. K O

49. S O

Ombud: A-L H

50. D P

51. J E P

52. P R

Ombud: A-L H

53. E R

54. T R

55. C R

56. A R

57. M R

58. M S

59. P S

60. H S

61. E S

62. U S

63. J T

64. E W

MOTPARTER

1. Veddige Vindkraft AB, 556753-6072
Box 3235
102 36 STockholm

2. Länsstyrelsen Västra Götalands län
403 40 Göteborg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsens i Västra Götalands län, Miljöprövningsdelegationen, beslut

2013-10-03 i ärende nr 551-18164-2011, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till vindkraftsverksamhet (Vindpark Fröskog) på fastigheterna Kesebol 1:8 m.fl. i Åmåls kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen gör endast de ändringarna i det överklagade beslutet att villkor 7 ska ha följande lydelse.

7. Vinkraftverk får inte placeras närmare något av de vid detta tillstånds meddelande befintliga bostadshus än 1 000 meter. Verksplaceringar, uppställningsytor, nya vägsträckningar och kabeldragningar får inte göras inom

- a) undantaget område, se bilaga 1 till det överklagade beslutet, och
- b) naturområde nr 9, se bilaga 2 till det överklagade beslutet.

Tillsynsmyndigheten får, om det finns särskilda skäl, medge mindre avsteg från detta villkor.

BAKGRUND

Länsstyrelsen i Västra Götalands län, Miljöprövningsdelegationen (nedan MPD), beslutade den 3 oktober 2013 att med stöd av 9 kap. miljöbalken (nedan MB) lämna Veddige Vindkraft AB (nedan bolaget) tillstånd till vindkraftverksamhet på fastigheterna Kesebol 1:8 och 1:13, Kristinedal 1:35, Spätthult 1:2 och 1:3, Tösse-Hannebol 3:1, Vallsjön 1:3, 1:9, 1:10, 1:11, 1:12 och 1:15 och Vitlanda 1:1 i Åmåls kommun. Tillståndet omfattade uppförande och drift av sex vindkraftverk med vardera en totalhöjd av högst 195 meter. Placering skulle ske inom två delområden enligt bilaga 1 till MPD:s beslut. Tillståndet begränsades till 35 år från det att verksamheten tagits i drift. Med stöd av 22 kap. 27 § MB beslutade MPD att skjuta upp avgörandet av vilka slutliga villkor som skulle gälla för etablering av vindkraft inom visst område. MPD beslutade samtidigt att avslå bolagets yrkande om verkställighetsförordnande.

YRKANDEN M.M.

Annie Rosenblad och Carl Rosenblad har överklagat MPD:s beslut (i egen skrift och genom undertecknande av det gemensamma överklagandet) och yrkat att tillståndet upphävs. Till grund härför har de anfört bl.a. följande. De äger fastigheterna Knarrbyn 1:133, Knarrbyn 1:130, Sannerud 1:3, Kristinedal 1:27, Kristinedal 1:33, Fröskog Stom 1:36 m.fl. Det finns stora brister i MPD:s beslut, bl.a. avseende den formella hanteringen, brister i underlaget och slutsatsen beträffande övergripande miljökonsekvenser. Trots att de när nära berörda av anläggningarna har de inte bjudits in till något samråd. De är medvetna om att det gjordes en utställning men något samråd informerades de inte om. Under delar av året bor de på annan ort och nås då inte av lokaltidningen. Deras verksamhet – Fengersfors Bruk – har genom olika etableringar utvecklats till ett besöksmål och unga familjer som medvetet väljer en sund livsmiljö har flyttat till orten. Besöksnäringen kan bli en av Dalslands viktigaste näringar baserad på landskapets stora naturvärden. Det brutna landskapet med skogar, sjöar och öppna ängar är en resurs som lätt kan förstöras. Landskapets orörda natur, nära befolkningstäta områden i Västsverige och i Norge, gör denna till en viktig utvecklingsresurs. Möjligheten för försörjning är avgörande för att uppnå en god livsmiljö i

glesbygden. Vindkraftverken ger inget sådant tillskott till bygden då verken byggs och sköts av företag långt utanför området. Det faktum att det skett en inflyttning till orten av högtbildade ungdomar är en skör situation som kan förändras om områdets förutsättningar för turism och boendemiljö avsevärt försämras. Vid en sammanvägning av olika miljöhänsyn i ett långsiktigt perspektiv är ifrågavarande vindkraftanläggningar inte ett alternativ.

Liza Johansson har överklagat MPD:s beslut (i egen skrift och genom undertecknande av det gemensamma överklagandet) och yrkat att tillståndet upphävs. Till grund härför har hon anfört bl.a. följande. De planerade 195 meter höga verken blir Sveriges högsta vindkraftverk. Planen är att uppföra dessa på ett berg i mycket nära anslutning till Fengersfors som är den by i Åmåls kommun som växer i invånarantal. Det är ett samhälle med många barn och mycket kreativitet bland alla boende. I Fengersfors har de ett konstnärskollektiv sedan 10 år tillbaka som driver café, pub, hantverksbutik och kursverksamhet. Detta drar många närboende och turister till samhället under hela året men mest under sommaren. Dessutom har boende i Dalsland redan tagit sig an en stor del av den planerade utbyggnaden av vindkraft som regeringen planerat. I landskapet har de snart som turismen som födokrok och det är väldigt svårt att tänka sig att turister dras till områden med vindkraft.

Sune Kellgren har överklagat MPD:s beslut (i egen skrift och genom undertecknande av det gemensamma överklagandet) och yrkat att tillståndet upphävs. Till grund härför har han anfört bl.a. följande. Då han befarar att ytterligare vindkraftverk i närheten av hans fastighet Tösse-Hannebol 3:2 kommer att innebära att fastighetsvärdet sjunker så önskar han en uppgörelse om ersättningsnivån, innan tillstånd för byggnation beviljas. Med tanke på den brist på kommunikation som vindkraftsbolagen visat hitintills är det inte sannolikt att det annars blir aktuellt med någon ersättning över huvud taget. Detta duger dock inte till att riva upp det redan fattade beslutet. Däremot har lagen om samråd inte följts. Detta har tidigare tagits upp av klagandena, men det går inte någonstans att se att länsstyrelsen tagit någon som helst hänsyn till denna invändning. Av

Naturskyddsföreningens handledning vid miljöfarlig verksamhet kan man bl.a. läsa följande. I miljöbalken finns krav på miljökonsekvensbeskrivningar (nedan MKB) och samråd i tillståndprocesser. Vad gäller tillståndsmål är en MKB en processförutsättning vilket betyder att det är ett hinder för domstolen att döma i frågan om det antingen inte finns någon MKB alls eller, vilket är vanligare, om den är bristfällig. En viktig fråga att hålla ögonen på när det gäller MKB:s och dess innehåll är om samråd har hållits med rätt parter, om alla relevanta frågor tagits upp under samrådet och huruvida de synpunkter som framförts under samrådet därefter också har tagits med i MKB:n. Om det visar sig att det har begåtts ett fel under handläggningen så bör det rättas till. Det är inte bara avsaknaden av samråd utan också det faktum att de handlingar som först skickades in till verksamhetsutövaren, länsstyrelsen och Åmåls kommun inte verkar figurera någonstans i bedömningen. Detta måste ses som ett allvarligt fel. Om länsstyrelsen har gjort bedömningen att frågorna inte är relevanta så bör det framgå någonstans, men det verkar som att de inte ens är beaktade. Tillståndet måste upphävas för att naturen ska bevaras och för att det ska kunna bli en långvarig ökning av Dalslandsturismen.

HB m.fl. har i gemensam skrivelse överklagat MPD:s beslut och yrkat att det ska upphävas. Till grund härför har de anfört bl.a. följande. Beslutet strider först och främst mot 1 kap. 1 § MB som sätter människors hälsa som första prioritet. Vindkraft är en miljöfarlig verksamhet och de står fortfarande frågande till varför det tagits så lite hänsyn till de närboende. Återkommande rapporter och insändare från människor som redan bor intill vindkraft visar att människor i vindkraftverkens närhet inte mår bra även när verksamhetsutövarna anser sig följa riktvärdena. Det område där den aktuella vindkraftsparken fått tillstånd att uppföras domineras av skogsmark. Omgivningarna består av kullar, åkermark, sjöar och ett växande samhälle. Fengersfors-Fröskog har den största inflyttningen i hela Åmåls kommun och det enda samhälle som ökat sin befolkningsmängd. Att förlägga en bullrande och visuellt störande vindkraftspark så här nära en växande ort är inte försvarbart. Om vindparken kommer till stånd kommer boendemiljön radikalt att försämrats. Synlighet och ljud från de 195 meter höga verken begränsas ju inte till själva skogsområdet där de högsta träden endast är som högst 30 meter. I direkt

anslutning till vindkraftsetableringen finns ett vårdhem för människor med mycket stort behov av en lugn, fridfull och läkande miljö. Här finns också Åmåls kommuns enda kvarvarande lanthandel. Om människor börjar flytta, vilket sannolikt skulle bli fallet om vindkraftsparken kommer till stånd, skulle nämnda lanthandel med all säkerhet också försvinna. Detta skulle innebära en betydande försämring för invånarna. Fengersfors är dessutom beläget mitt i den del av Dalsland som benämns ”Dalformationen” där näringsrika bergarter ger stora biologiska värden samt att det finns en snäckfauna som är mycket ovanlig. Riksintresseområden för rörligt friluftsliv finns dessutom i etableringens närhet. Kommunens tillstyrkande av ansökan strider flagrant mot vindbruksplanen. Landskapsbilden i Sverige har redan saboterats av 2 500 vindkraftverk och det svenska landskapet kommer aldrig mer att bli sig likt. Dalsland har redan uppfyllt sin kvot med råge relativt dess areal. I framtiden behövs ekonomiskt och miljömässigt sunda energiaffärer. Vindkraft ingår inte i den ekvationen.

Fröskog-Fengersfors tillhör i kommunens vindkraftsplan ”övrigt område” där det ska råda stor återhållsamhet avseende eventuella risker och skador. Då vindbruksplanen inte anger några områden inom kommunen som lämpliga för vindkraftsparker är det märkligt att de tillstyrkt ansökan. Till saken hör också att länsstyrelsen redan sagt ja till sex vindkraftverk i Kingebol i södra delen av Åmåls kommun. I Söderbodarna finns redan tre verk, men plan på ytterligare ett. Därmed blir det totalt sexton vindkraftverk i Åmåls södra del vilket lokalbefolkningen kommer att uppleva som en enda stor vindkraftspark. Dalboslättan var tidigare omtalad för sitt öppna jordbrukslandskap men nu kan man inte längre vända sig om utan att det står en vindsnurra i vägen.

Kommunens förhållning har hela tiden varit att vindkraft ska byggas återhållsamt. Det nu planerade etableringen kan knappast sägas uppfylla detta, men kommunen menar att så är fallet. Vid en jämförelse med hur Stadsbyggnadskontoret i Göteborgs Stad definierar småskalig utbyggnad så ser man hur diametralt olika det är i samma län. Därvid är det helt obegripligt hur Åmåls kommun har kunnat få den aktuella vindkraftsparken till att anses som en småskalig etablering. De

vindkraftverk som planeras är högre än Turning Torso som är 190,4 meter och därmed Sveriges högsta byggnad. Att ens komma på tanken att bygga ett vindkraftverk med de nu aktuella dimensionerna (195 meter) så nära ett tätbefolkat bostadsområde är ofattbart och fullständigt oacceptabelt.

Länsstyrelsen påstår att samråd med de kringboende har skett genom ”kungörelser och sammanträden”. MPD anser att vald form för samråd kan accepteras. Det har dock inte genomförts ett korrekt samråd då de inte ens har fått chansen att debattera. Därför ska tillståndet upphävas även p.g.a. det här skälet. Det verksamhetsutövaren hade i Fengersfors var enligt lagens mening inte ett samråd utan en utställning, vilket inte uppfyller kraven i 6 kap. 4 § MB. Frågan är vart man dragit samrådsgränsen med tanke på att det är fråga om en boxmodell. Inbjudan skickades till fastighetsägare inom cirka 1,4 km avstånd från planerat vindparksområde och till berörda organisationer. Detta är en alltför snäv gräns eftersom ortsgränsen till Fengersfors går vid just 1,4 km. Därmed är det inte en enda fastighetsägare inom planlagt Ortsområde som har informerats brevledes, trots att de blir högst påverkade av beslutet. Annonsering skedde i Nya Wärmelandstidningen och Provinstitidningen Dalsland. I dagens samhälle används inte längre papperstidningar i samma utsträckning som för fem år sedan. De som har en smartmobil, vilket är större delen av Sveriges befolkning, läser tidningen i sin telefon eller på läsplatta. Det finns inga kungörelser att hitta i dessa nyhetskanaler. Dåvarande sökanden SSE Renewables har i en tidningsartikel erkänt att de gjorde om samrådet till en utställning så det ansågs kunna bli för ”häftiga känslor/ skapa turbulens”. Människor med avvikande åsikter än företaget avvisades från utställningen. Det kom inte heller till stånd någon gemensam debatt/ diskussion mellan närmast berörda, vindkraftsbolaget och allmänheten. Enbart detta borde vara skäl nog att stoppa denna vindkraftsetablering. Härvid åberopas Århuskonventionen som tillskriver medborgarna rätt till miljöinformation och rätten att delta i beslutsprocessen. Medborgarna har rätt att få tillgång till miljöinformation, rätt att påverka miljöbeslut och rätt att överklaga miljöbeslut eller på annat sätt få en juridisk prövning om deras rättigheter har kränkts. Det så kallade samrådet har överklagats till både kommunen och

länsstyrelsen men ingen verkar ta notis om att hela samrådsprocessen är bristfällig och att Århuskonventionen därmed inte följts.

Etablering av vindkraftverk i ett område ska ha lokal förankring hos befolkningen. Med alla namnunderskrifter som samlats ihop i förevarande fall är det visat att det inte finns någon lokal förankring här. Vinsten uteblir även från orten.

Naturskyddsföreningen menar att människan störs av vindkraft och att de inte borde få uppföras så nära bebyggelse i ett så pass stort land som Sverige. Exempel på miljömål som kan påverkas negativt är målen om myllrande våtmarker och ett rikt växt- och djurliv. Länsstyrelsen konstaterar också att vindkraftverk medför förändringar i landskapsbilden och att de ger upphov till störningar genom buller och skuggbilder. Närboende kan uppleva att deras närmiljö förändras men att dessa olägenheter måste ställas mot samhällets behov av förnyelsebar energi. Att länsstyrelsen medger tillstånd till miljöfarlig verksamhet som bevisligen ger mer CO₂-utsläpp än vad det någonsin kan kompensera och som ger negativa konsekvenser för både växt- och djurliv och för de närboende är förkastligt och inte acceptabelt. Byggnation ska ske med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. I Fengersfors är det flera hundra personer som är närboende och många fler kommer att se verken på mycket långt håll från det kuperade landskapet. Kristinedals behandlingshem kommer med all säkerhet inte kunna fullgöra sina åtaganden. Detta är ett stort intrång i boendemiljön och deras hälsa påverkas i allra högsta grad.

Det blir allt svårare att hitta ett ostört boende. Äganderätten inskränks då ingen bebyggelse kan accepteras inom en allt större radie i takt med att vindkraftverken blir större. Fastigheter sjunker kraftigt i värde eller är osäljbara. De som inte har råd att flytta blir fångar i en utdöende bygd och miljö där de dessutom riskerar att bli sjuka.

Vad gäller frågor om ekonomisk ersättning så menar MPD att dessa ska prövas i särskild ordning. Återigen har det därmed inte tagits någon hänsyn till att

fastigheterna i området blir osäljbara, eller till människornas hälsa som bl.a. påverkas av ekonomiska bekymmer. Härvid hänvisas till 32 kap. 1 § MB som stadgar att skadestånd ska betalas för personskada och sakskada samt ren förmögenhetsskada som en verksamhet har orsakat i sin omgivning.

För resurseffektivitet borde det istället satsas på solteknik som varken bullrar eller är visuellt störande, och dessutom kan placeras på hustak. Varje timme tar jorden emot solenergi i tillräckliga mängder för att försörja hela jordens energibehov i ett helt år. Det är rent resursslöseri att bygga fler vindkraftverk och det finns ny teknik som är mycket mer effektiv än vindkraft.

Utbyggnad av vindkraft genererar även stora utsläpp av CO₂. Byggnationen medför utbyggnad av vägar, uppställningsplatser, kabelgator, stödkraft och reglerutrustning. Detta inklusive transporter, betongfundament och skövling av natur och djurliv m.m. orsakar så mycket utsläpp av CO₂ att det inte kan kompenseras genom den vindel som produceras. De miljömässiga vinningarna är därför lika med noll. Dessutom måste elnätet byggas ut för många tiotals miljarder kronor då vindkraft inte utnyttjar elnätet på ett optimalt sätt. Vindkraften släpper ut mer CO₂ per kWh än vad både vattenkraften och kärnkraften gör tillsammans.

MPD menar att trots att påverkan på landskapsbilden i området kommer att bli märkbar bedöms den nytta som projektet medför bli klart övervägande och att påverkan inte blir större än vad som får accepteras. Blicken dras dock obönhörligen till rörliga, samt blinkande, objekt och sinnet får inte ro. I en värld av massiva intryck blir de lugna miljöerna allt viktigare. Att utsätta en hel bygd med omnejd för detta kan inte anses vara något annat än tortyr. De sex turbinerna planeras få en höjd likvärdig Turning Torso vilket gör att de kommer synas på mycket långt avstånd. Det är en markant förändring i landskapsbilden för ett mycket stort område. Visserligen skärmar skog den visuella bilden något, men med denna höjd syns verken på mycket långt avstånd. I sanningens namn är trädens höjd blott 15 % av de planerade vindkraftverkens. Sökanden konstaterar att vindkraftverken kommer vara synliga från Fengersfors - vars boende inte ens fick inbjudan till det så kallade

samrådet - Fröskog, Sörknatten samt från sjöar och andra mer öppna miljöer. Det är detta Dalsland består av! Lugna vyer av sjöar, skog och öppna landskap. Från Högheden som ligger precis norr om Fengersfors ser man ända till Kinnekulle i Västergötland. Alltså på andra sidan Vänern, sju mil bort. Den Europeiska Landskapskonventionen understryker att landskapet är en gemensam tillgång och ett gemensamt ansvar. Till landskapets främsta värden hör naturens variationsrikedom, skönhet, kulturarv och historia. Sverige har alltså åtagit sig att skydda, förvalta och planera vårt landskap i enlighet med konventionens intentioner. Riksantikvarieämbetet menar att "vissa ändringar och förtydliganden behöver göras i den svenska lagstiftningen med hänsyn till den Europeiska landskapskonventionen". Dessa förslag till ändringar lämnades redan 2008, men ännu har inget hänt, vilket är en skandal.

Det konstateras i rubricerat beslut att parken placeras i närheten av områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård, men att de inte placeras direkt inom dessa områden. MPD anser att nyttan överväger och att påverkan inte blir större än vad som får accepteras. MPD menar också att det inte behövs inhägnade områden för vindkraften. Sökande vindkraftsbolag menar att det bedrivs ett visst friluftsliv av vardagskaraktär som är av betydande karaktär för de omkringboende inom området men att vindparken inte innebär några restriktioner för friluftslivet. De är av annan åsikt då gällande skyddsområden ska ses som en restriktion. Allemansrätten, som är inskriven i Regeringsformen (2 kap. 18 §) och en av Sveriges fyra grundlagar, begränsas genom skyddszonerna, som måste inhägnas enligt det s.k. Maskindirektivet, EU:s Direktiv 2006/42/EG. De står fortfarande frågande till hur sökande har avgjort vad i natur- och kulturmiljö samt friluftsliv och turism som främjar en etablering. Sjösystemet runt Fengersfors ingår i ett av Europas största sjösystem och är en betydande kanotled. Turismen är en stor del av försörjningen i Dalsland. Turisterna tar sig mellan campingplatserna uppsatta av kommunen. Turismen kommer att minska då de väljer att åka till lugnare och tystare områden. En etablering orsakar också att naturmiljöer förstörs inte bara i etableringens direkta närhet utan långt från anläggningen genom både audio och visuell försämring. Även den visuella förändring som gör att man kommer ha snurrande föremål i sitt synfält

hela tiden och svischande ljud och buller innebär begränsningar i friluftslivet såväl som i hemmamiljö samt påverkan av den psykiska miljön. Allt detta just på grund av de livsfarliga risker som finns förknippade med att vistas i närheten av vindkraftverk.

Vindkraft är i lag klassade som maskiner i EU sedan den 1 juli 2013. Sverige ska följa EU:s lagar. Maskindirektivet står visserligen inte står omnämnd i miljöbalken men på intet sätt går den emot, utan ligger i direkt paritet med densamma.. Därför anser de att MPD inte alls behöver vara så rädd att förlita sig även på maskindirektivet i sin miljöprövning för att skydda människor från den uppenbara fara dessa livsfarliga maskiner utgör ute i terrängen. För det kan ju inte vara olagligt att skydda människor och djur mot uppenbar fara som MPD nästan låter påskina i sitt beslut, eftersom de så konsekvent kringgår just Maskindirektivet. Det finns således anledning, och en mycket stor och angelägen sådan dessutom, att ställa krav på inhägnad av vindkraftverken om man nu har den minsta intention att skydda människor och djur från uppenbar fara. Enligt villkor 11 ska en arbets- och tidsplan lämnas in till tillsynsmyndigheten senast två månader innan byggnads- och anläggningsarbetena ska påbörjas. Här ska de olika byggnads- och anläggningsmomenten samt transporttider framgå. Även hänsyn till skyddsvärda natur- och kulturvärden ska redovisas. Frågan är vad MPD menar med "skyddsvärda natur- och kulturvärden ska redovisas". Detta är ju ändå något som borde ha gått igenom vid MPD:s beslut. Det behöver göras fortsatta utredningar i prospektområdet och återigen påpekas att den rika fauna som hittats i riksintresseområdet inte stoppar vid den osynliga gräns där de slutade inventera.

Sökandens övergripande bedömning är att det inte är ett fågelrikt område. I bilaga 12, Naturinventering i riksintresseområdet Högheden-Baljåsen. nämns det att det fanns sju hotade fågelarter samt arter som enbart förekommer sparsamt. Bl.a. nämns duvhök, gårdsmyg, kungsfågel, nötkråka, slaguggla, sparvuggla, storlom, tjäder, tretåig hackspett och vitryggig hackspett. Fåglar stannar inte inom gränser dragna av människan. Det torde vara allmänt känt. Länsstyrelsen menar att anläggningsarbeten inte får ske under perioderna 1 april till 15 september, inom ett

avstånd av 1,5 km från centrum av utpekad tjäderspelsplats och 20 maj till 15 september inom ett avstånd av 500 meter från centrum av utpekade områden med nattskärta. Dock får tillsynsmyndigheten medge undantag om det finns särskilda skäl. Vad gäller tjäderspelsplats anser MPD att 250 m räcker. I Kingebol strax söder om Åmål bestämdes skyddsavståndet till tjäder till 1 000 meter. Länsstyrelsen menar att det är oklart hur pass störd nattskärta kan bli av vindkraft och det spekuleras enbart i hur nattskärta påverkas, när de i samma stycke menar att påverkan anses vara godtagbar. Ingen verkar alltså ha koll på hur fåglarna berörs av anläggningsarbete samt vindkraft i övrigt.

Ansökan är en så kallad boxmodell och ännu har inga exakta koordinater redovisats. De förslag till utformning som presenterats och berörda getts möjlighet att ha synpunkter på gäller således inte. Verksamhetsutövaren har getts ensamrätten att utforma anläggningen utan att medborgarnas lagliga rättighet till miljöinformation och deltagande i beslutsprocessen iakttagits. Att bestämma placeringar i efterhand, när beslut redan är taget, är oacceptabelt då nya och outredda konsekvenser kan uppstå. Även här åberopas Århuskonventionen då de inte får något rättvist deltagande i processen utan objektiv och exakt information. Åmåls kommun och Länsstyrelsen har inte heller haft alla fakta då beslut tagits trots att ingen vet vad som egentligen gäller. Det är oacceptabelt att beslut tas på lösa grunder.

I villkor 14 skriver Länsstyrelsen att vissa bostäder i närområdet sannolikt kommer att påverkas av buller och skugga från både befintliga samt tillkommande verk. Det är djupt oroande att de negativa hälsoeffekter, som gång på gång rapporteras, inte tas på allvar. Alla reagerar väldigt individuellt på buller, fysiskt, psykiskt och socialt. Vad vet teknikerna om detta? De klamrar sig fast vid komplicerade matematiska datormodeller. Det är oacceptabelt att länsstyrelsen anser att nivåerna på tester, som gjorts av företaget, är godtagbara när varken koordinater bestämts eller oberoende mätningar gjorts. Det har fortfarande inte gjorts några oberoende mätningar av varken ljud och skuggor. De kräver att en oberoende konsult gör dessa mätningar. En av vindkraftverksbolaget egen utredning är inte objektiv, resultat kan vinklas, siffror manipuleras och data uteslutas. De litar helt enkelt inte på

informationen. Inga koordinater för verken har presenterats bara hur långt ljudutbredningen förväntas sträcka sig. Hur den ekvationen går ihop förstår vi inte. Speciellt som vindkraftsbolagen i befintliga fall, generellt sett, verkar ha svårt med att hålla gränsvärden. Under processens gång har de hänvisat till de akustiska reglerna och att vegetation inte heller ger effektiv bullerskärming. Andelen bullerstörda av vindkraftsljud vid riktvärdet 40 dB LAeq, 24h (utomhus vid fasad) är jämförbar med andelen bullerstörda vid motsvarande riktvärde för vägtrafikbuller, 55 dB. I andra länder, t.ex. Australien, finns det förslag att stoppa byggandet av vindkraft inom 4 km från bostäder p.g.a. de hälsorisker som upptäckts. Fengersfors ligger 1 km från planerat område, ett antal fastigheter ligger närmare än så. Ljud stoppar inte automatiskt vid 1 km. Det finns ingen magisk formel för att akustikens regler helt plötsligt ska upphöra. Ljudnivåerna från vindkraftverk varierar med vindhastighet och vindriktning och det går därför inte att förutsäga när ljudet kommer att höras. Ett sådant ljud är svårare att vänja sig vid än ett ljud som uppträder vid förväntade tillfällen.

I villkor 3 står det att buller från vindkraftsverksamheten inte under någon del av dygnet får överskrida ekvivalent ljudnivå 40 dB(A) vid bostäder. Inom sex månader från det att vindkraftsanläggningen tagits i drift ska en kontroll av den ekvivalenta ljudnivån utföras. Tillsynsmyndigheten får medge en senare tidpunkt om det finns särskilda skäl. Kontroll ska därefter ske så snart det föreligger förändringar i verksamheten som kan medföra ökade ljudnivåer eller när tillsynsmyndigheten anser att kontroll är befogad. Även om bullernivån skulle vara under 40 dB(A) så är det skyhögt över vad som är normalt bakgrundsljud. En mätning av bullernivån, den 25 oktober 2013, motsvarade ett värde under 25 dB(A). Då blir snurrornas buller det enda bakgrundsljud som finns här (upp till 40dB enligt beslut av Länsstyrelsen), vilket ger en upplevelse av att bo vid en hårt trafikerad flygplats. Skillnaden blir alltså ca 15 dB, dvs. 5 x 3 dB(A), vilket är en femdubbling av ljudeffekten och ljudenergin, motsvarande 32 ggr mer ljudenergi! Det är inte acceptabelt! Enligt Arbetsmiljöverket ligger det som brukar uppfattas som "tystnad" i till exempel sovrum etc. ofta kring 20-30 dB(A). Det är i tidigare skrivelser påpekat att det är dödost i nejen om nätterna. En ökning av dB(A) innebär en väsentlig försämring

för befolkningen och förstöring av tyst miljö. Naturligtvis finns det anledning att misstänka påverkan på sömn för boende nära vindkraftverk. Vissa studier antyder att beräknade nivåer kan underskatta den faktiska nattexponeringen.

Eftersom Fengersfors ligger i ett område med lågt bakgrundsljud samt ligger i en dalgång, omgiven av sjöar, är det direkt olämpligt att etablera vindkraft här. Dalgången är som en gryta där ljud studsar fram och tillbaka och förhöjs, och sjöarna gör att ljudet färdas mycket långt. I Boverkets "Vindkraftshandboken", sid 35, står det att berg och höjder kan ge lä hos boende, vid vissa vindriktningar, och då kan det naturliga bakgrundsljudet bli förhållandevis lågt och maskeringen försvinna. Denna effekt kan uppträda i kuperad terräng, exempelvis då verken är belägna på berg med bebyggelse i en intilliggande dalgång. Härvid hänvisas även till Naturvårdsverkets riktvärden för ljud från vindkraft där ljudet inte bör överstiga 35 dB(A) i områden med lågt bakgrundsljud eller i vindskyddade lägen. Om vindkraftverken dessutom ger ifrån sig tydligt hörbara toner, så kallade rena toner, bör ljudnivån vara 5 dB lägre. Riktvärdena avser ljudnivån från såväl den planerade anläggningen som närliggande befintliga vindkraftsanläggningar. Etableringsområdet med omnejd är definitivt ett område med låga bakgrundsljud. Länsstyrelsen har medgett att det i nuläget inte går att säga exakt i vilken omfattning det kommer uppstå kumulativa effekter mellan de tre befintliga vindkraftverken i nordost och tillkommande verk. Hur kan man godkänna en etablering när detta inte är klarlagt? Det är högst troligt att det kommer uppstå kumulativa effekter.

Sökanden påstår att de har gjort en bullerutredning angående lågfrekvent ljud. Detta är inget vi har fått ta del av. Hur har mätningarna gjorts? Forskningen står delad i frågan om lågfrekvent ljud är skadligt. Varför chansar länsstyrelsen och tror att det löser sig för människorna? Ljudet (och blinkandet) är något de får leva med jämt. Det är känt att infraljud kan ge känselupplevelser genom att ljudet orsakar vibrationer i kroppen. Det finns hörselskadade med hörapparat, boendes mer än 1 km från vindkraftverk, som störs oavsett om de har sin apparat i örat eller inte. Enligt Naturvårdsverket bör ljudnivån vara högst 35 dB(A) i områden med lågt

bakgrundsljud. Ljudets modulerade och lågfrekventa karaktär gör att det skiljer sig från det naturliga bakgrundsljudet och kan därför uppfattas tydligt även när vindkraftsljudet är väsentligt lägre än bakgrunds-nivån. Många akustiker anser att det lågfrekventa ljudet under vissa väderförhållanden kan utbreda sig "cylindriskt" vilket innebär att ljudet bara avtar med cirka 3 dB per avståndsfördubbling (istället för 6 dB vid normal "halvsfärisk" utbredning). I enlighet med försiktighetsprincipen i MB ska försiktighetsmått vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Återigen ifrågasätts lämpligheten i att låta bolaget utreda ljudberäkningar. Att de ens har lämnat in bullerberäkningar när det inte finns exakta koordinater för vindkraftverken visar att beräkningarna är högst osäkra. Vid ett flertal tillfällen har problematiken i att bolaget ensamt ges utredningsuppdrag, vars resultat sedan får stå oemotsagda, påpekats. Det förordas att utredningsuppdraget går till en oberoende part som sedan faktureras verksamhetsutövaren.

I villkor 4 står det att befintliga uteplatser eller, om sådana saknas, ett område om 5 x 5 meter intill befintliga uteplatser inte får belastas med en faktisk rörlig skuggbildning som överstiger åtta timmar per kalenderår och 30 minuter per enskilt dygn. Enligt Boverkets "Vindkraftshandboken", sid 36, är risken för skuggstörningar störst då vindkraftverken placeras sydost-sydväst om störningskänslig bebyggelse/plats samt på hög höjd. Skuggan syns dessutom på längre avstånd på en vertikal yta än på en horisontell. Etableringsområdet ligger i sydostlig riktning om Fengersfors vilket betyder att skuggstörningarna med all säkerhet kommer att störa vid många tillfällen. Återigen påpekas att vindkraftverkens koordinater ännu inte har redovisats.

Enligt villkor 5 ska hinderbelysningen ställas ned så mycket som gällande bestämmelser medger. I detta område är det becksvalt om nätterna. Här finns inga andra störande ljuskällor vilket betyder att en ljuskälla på 200 meters höjd kommer att synas milsvitt. Det är bevisat att visuella störningar ger koncentrationssvårigheter. Även här ifrågasätts hur lämpligt det är att låta bolaget utreda samt lämna förslag till villkor gällande den slutliga utformningen av

hindarsbelysningen. MPD anser att den befintliga vindkraftsaktören, Älvsborgsvind AB, i Söderbodane ska samverka med den nya etableringen. En nyetablering betyder att någon verksamhet måste regleras ned för att alla gränsvärden ska innehållas. Är detta effektivt? Ingen av etableringarna kommer ju kunna generera el på ett optimalt sätt. Vad gäller bullernivåerna torde det vara utom tvivel att gränsvärdena inte kommer att följas alla dygnets timmar.

Sökanden menar att en kulturhistorisk inventering har genomförts och sammantaget bedöms konsekvenserna på kulturmiljön bli liten. MPD ersätter länsstyrelsens villkor 8 med en provisorisk förskrift. Om verksamhetsutövaren vill etablera vindkraft inom områdena får detta således utredas och redovisas för MPD som därefter återigen kan pröva frågan. Hur blir det med medborgarnas rätt till miljöinformation och rätt att delta i beslutsprocessen om verksamhetsutövaren kommer på att kulturmiljöområden behöver användas? De stängs ute genom dessa manipuleringar, vilket de inte accepterar. Enligt Riksantikvarieämbetet saknas undersökningsstatus på flera av fornlämningarna som finns på planområdet samt skyddsområdet. Inga av dessa kommer att kunna besökas då skyddsområdena täcker denna mark.

Sökande menar att en naturvärdesinventering har genomförts. Totalt 18 naturvärdesobjekt noterades varav 2 bedöms ha högre naturvärde (klass 2) än övriga. Inga naturvärden klass 1 identifierades. Sammantaget bedömer sökande att konsekvenserna på naturmiljön blir liten. Sökande påvisar att det inte finns riksintressen eller skyddade områden inom området. Återigen påpekas att Fengersfors är beläget mitt i den del av Dalsland som benämns "Dalformationen". Området sträcker sig från Edsleskog till Ånimskog där dalformationen näringsrika bergarter ger stora biologiska värden. Riksintresseområdet Högheden-Baljåsen ligger i etableringsområdets närhet. Det ca 51 km² stora området kring Edslan och Knarrbysjön klassas som intressant för naturvärden. Det finns goda förutsättningar för positiva upplevelser samt natur och kulturstudier i ett gammalt kulturlandskap. Då gränsen för inventeringen gick strax norr om etableringsområdet anser de att området bör undersökas ytterligare. Det har av inventerarna, i ovan nämnda

inventering, konstaterats att detta förekommer även i det planerade etableringsområdet.

I villkor 12 menar MPD att hantering av kemiska produkter inklusive uppkommet farligt avfall ska ske på sådant sätt att risken för förorening av mark och vatten minimeras. MPD menar att "Det är inte troligt att de mängder oreagerat bisfenol A som kan finnas kvar i epoxin skulle kunna förorena mark eller vatten i brunnar i anslutning till vindkraftverket så att det kan innebära en risk för skada hos människan eller i miljön." Både Kemikalieinspektionen och Naturskyddsföreningen är överrens om att det krävs hårdare lagstiftning mot Bisfenol A. Ämnet ingår i epoxi som används för byggnation av vindkraft. Detta ämne sipprar sedan ut i naturen under drift vilket har verifierats av Kemikalieinspektionen. När vindkraftverken ska monteras ned behöver dessa jättevingar sågas ner för att lättare kunna fraktas till deponi, som ännu inte finns. Inte heller vet man i dagsläget hur det uttjänta materialet ska tas om hand/ återvinnas. Vid sönderdelningen av vingarna, ute på uppställningsplatserna, uppstår små partiklar som sprids ut i naturen och därmed orsakar ytterligare föroreningar.

Enligt villkor 13 ska en anmälan göras till tillsynsmyndigheten om elproduktion vid något av vindkraftverken inte har bedrivits under ett år. Senast två år efter produktionsstoppet ska berörda verk, med tillhörande utrustning ha avlägsnats, om inte tillsynsmyndigheten medger annat. Vid kontakt med länsstyrelsen den 23 oktober 2013 ställde vi frågan hur länge/mycket ett vindkraftverk ska vara igång för att de ska räknas vara i produktion. Det framkom att detta är en bedömningsfråga. Länsstyrelsen har aldrig fått frågeställningen förut. Om detta inte är klarlagt, hur ska då länsstyrelsen kunna kontrollera att vindkraftverken är i produktion? Beräknad livslängd på ett vindkraftverk är 25 år, men enligt länsstyrelsen kan vindkraftverken stå kvar i 35 år så den tekniska livslängden täcks. Informationen de fått är att det är 25 år som gäller. Att vindkraftparken ska få stå ytterligare 10 år än vad som tidigare meddelats känns märkligt. Enligt Länsstyrelsens villkor 14 ska fundamenten och platserna anpassas till omgivande naturmiljö när verken avlägsnas. De menar istället att en anpassning är ett totalt återställande. Den fauna som förstörts i

samband med byggnation samt vid rivning av verken är förstörd för all framtid. Den bygd som en gång var sprudlande finns förmodligen inte kvar. Rimligt vore att inte bygga vindkraft överhuvudtaget.

Enligt villkor 2 i MPD:s beslut ska bolaget ställa säkerhet för efterbehandling och andra återställningsåtgärder om 700 000 kr per vindkraftverk som uppförs. Detta kan dock inte vara tillräckligt. Länsstyrelsen har följt ett direktiv från 2008. Den godkända säkerheten om 700 000 kr är ett pris som beräknades, för 145 meter höga verk, vid Energimyndighetens studie från 2008. Det finns nu anledning att tro att nedmonteringskostnader skulle överstiga det godkända beloppet och därmed finns en stor risk för att skattebetalarna får stå för överstigande kostnader.

Det har samlats ihop närmare 300 namnunderskrifter mot vindkraftsetableringarna. Då världen blir mer och mer datoriserad är det lämpligt att myndigheter även tar hänsyn till namninsamlingar som görs via webben. Inte i någon instans har vi fått indikation på hur den har hanterats av myndigheterna. Det är Fengersforsbor och andra närboende, sommarboende, turister och utomstående som inser vikten av ett ofördärvat landskap. Antalet IP-adresser är understiger antalet underskrifter då vi som administrerat har fört på namn från en parallell namnlista som hängt i Fengersfors Lanthandel. Detta för att även de som inte har tillgång till dator ska ha en chans att göra sig hörda. De nytillkomna namnen i listan är invånare i Fengersfors, som alltså från första början har blivit lurade på information.

Bolaget har bestritt yrkandena och till grund härför anfört bl.a. följande. Inkomna överklagandeskrifter innehåller inte några uppgifter som kan förändra den bedömning som MPD gjort i ärendet. En majoritet av innehållet i överklagandeskrifterna framfördes redan under samrådet och under handläggningen av ärendet i MPD och har bedömts i det sammanhanget. Nu avser de dock att förtydliga redan behandlade frågor samt korrigera vad som förefaller vara missuppfattningar i överklagandeskrifterna.

Vad gäller Annie och Carl Rosenblads överklagande (aktbil 1) så skickades inbjudan till samråd både brevlades till 272 närboende och lokala organisationer och det annonserades i lokalpressen. Fastigheten Åmål Sannerud 1:3 ingick bland de fastigheter till vilkas ägare det sändes brev. Utskick med inbjudan till samråd gjordes till Carl Rosenblad och Maj Annie Edla, Kyrkogatan 16, 542 30 Mariestad i maj 2011. Ägaruppgifterna inhämtades från Lantmäteriet.

Vad gäller Sune Kellgrens överklagande (aktbil 3) delas MPD:s bedömning att frågor rörande ekonomisk ersättning prövas i särskild ordning. Sune Kellgren menar att tillståndet har beviljats trots avsaknad av samråd. De vill därför återigen förklara hur vissa delar av samrådet genomfördes. Som angetts ovan skickades samrådsinbjudningar till ett stort antal närboende och lokala organisationer under maj 2011. Dessutom annonserades i lokalpressen. Samrådsmötet pågick under 3 timmar och besöktes av ca 120 personer. De representerades själva av 10 personer och hade även en s.k. ljudstation. Det fanns stort utrymme att ställa frågor och lämna synpunkter. Deras uppfattning är att merparten av deltagarna var nöjda med samrådsmötet och många dialoger fördes härvid. Utöver synpunkterna som lämnades under mötet inkom ett stort antal skriftliga yttranden. Sune Kellgrens yttrande finns upptaget i förteckningen över inkomna yttranden under samrådsprocessen, se bilaga 3 s. 4 till miljökonsekvensbeskrivningen.

Vad gäller HB m.fl. överklagande (aktbil 4) bör följande anföras. Den gräns för vilka fastighetsägare blev kontaktade brevlades inför samrådet beslöts efter samråd med länsstyrelsen den 6 maj 2011. Detta inkluderade fastigheterna i östra, nedre delarna av Fengersfors samhälle. Därutöver annonserades i lokalpressen. I ansökningshandlingarna återfinns ett omfattande underlag med bl.a. fotomontage för att illustrera synligheten av vindkraftsparken. Fotopunkterna för dessa har tagits fram i samråd med kommunen och närboende. De delar MPD:s bedömning när de menar att den nytta som projektet medför klart överväger och att påverkan inte blir större än vad som får accepteras. Verksamheten går vidare att förena med friluftslivet i området. Till exempel har Friluftsförbundet i Åmål yttrat sig positivt för vindkraftsanläggningen. I överklagandet nämns en utsiktspunkt

ovanför Kristinedal och stigen upp från Kristinedal. Det bör dock förtydligas att dessa inte kommer att beröras av etableringen då områdena är undantagna exploatering med hänsyn till naturvärde (se naturområde 14). De har utfört omfattande inventeringar och utredningar i bl.a. frågor rörande natur- och kultur miljö och fågelliv i och kring området. Dessa ligger till grund för de skyddsåtgärder som angivits i ansökningshandlingarna och de som regleras i tillståndets villkor 6, 7, 9 och 10 samt provotidsvillkoret. Bullerberäkningar har utförts enligt vedertagen metodik och dessa utvisar att nivåer som motsvarar allmänt vedertagen praxis för vindkraftsverksamhet tillika villkor i tillståndet kommer att innehållas. Härutöver har det genomförts en utredning rörande lågfrekvent ljud som visar på att Socialstyrelsens riktvärden för inomhusmiljö innehålls. Den s.k. boxmodellen är vanlig vid meddelande av tillstånd och är accepterad i praxis, se t.ex. mål M 5256-08 i vilken det framgår att Miljööverdomstolen inte anser att det finns skäl att i det tillståndet närmare precisera vindkraftverkens placering. Vid beräkningar för ljud- och skuggnivåer har de befintliga verken vid Söderbodane inkluderats. Klagandenas oro är därför obefogad och de i tillståndet fastställda villkoren kommer att innehållas även för det fall att Söderbodane beaktas. Avståndet mellan den nu aktuella parken och Söderbodane kommer att vara minst 1,5 km och båda parkerna kommer därför att kunna utnyttjas maximalt. I överklagandeskriften uttrycks att det finns en risk för att vård inte kan genomföras på ett tillfredsställande sätt på behandlingshemmet. Gryning Vård AB har bjudits in i samrådet men har inte inkommit med några synpunkter varför denna fråga inte torde utgöra något problem.

Länsstyrelsen har bestritt yrkandena och till grund härför anfört bl.a. följande. De handlingar som inkommit tillför inte ärendet något nytt som ändrar det tidigare ställningstagandet. Härvid hänvisas till MPD:s beslut med skäl till att lämna tillstånd till verksamheten.

DB har inkommit med ett yttrande över bolagets och länsstyrelsens bemötanden och därvid anfört bl.a. följande. Vad gäller frågan om samråd eller utställning har både bolaget och länsstyrelsen hävdatt att ett samråd har hållits. Detta

stämmer dock inte. Det man anordnade i Fengersfors var en utställning. Därmed har man inte följt lagen och har alltså fråntagit medborgarna deras rättigheter. I lagtexten framgår tydligt vad lagstiftaren menar med vissa ord. De ord som åsyftas är samråd och utställning. Dessa återfinns i plan- och bygglagens 3 kap. 9 §. Fler bestämmelser om hur kommunen ska förfara framgår av plan- och bygglagen 3 kap. 11-18 §§. Som man kan se i dessa bestämmelser skiljer lagstiftaren på ordet samråd och ordet utställning. Det är alltså två olika ord med var sin speciella betydelse och som benämner två olika steg i en beslutsprocess. Läser man i Bonniers Svenska Ordbok står där att samråd betyder ”överläggning, diskussion”. Angående ordet utställning så står det ”visning av utställda föremål, t.ex. konst- hundutställning”. Förfarandet som lagstiftaren alltså velat beskriva innehåller två olika moment som ärendet ska genomgå. I en rapport från den undersökning som genomförts inom projekt Vindbruk i Västerbottens län, ett vindbruksprojekt som har drivits från Länsstyrelsen Västerbotten och finansierats av Boverket och Länsstyrelsen Västerbotten, skriver man bl.a.: ”att samråda betyder att överlägga, konferera eller i vardagligt tal ”slå sina kloka huvuden ihop”. Samråd kan bestå av ett eller flera tillfällen då parter kan framföra sina synpunkter och diskutera dessa”. I miljöbalken 6 kap. 4 § står det också om hur ett samråd ska gå till. I Fengersfors ordnade verksamhetsutövaren alltså en utställning och det enbart i syfte att förhindra samråd; för att förhindra en öppen gemensam diskussion. När de sedan påtalade detta kränkande lagbrott genom att inkomma med synpunkter ignorerades de totalt av MPD, och miljöskyddsmyndigheten som bevisligen gör som de vill utanför lagens ramar. Länsstyrelsen bryter således mot flera lagar; dels mot miljöbalken och dels mot Århuskonventionen. Och för att få till ett underlag till sitt beslut, ljuger MPD ihop en lögn som ska möjliggöra eller/ och legitimera, deras kommande beslut. I skälen för MPD:s beslut skriver de: ”Inför ansökan om tillstånd har samråd med bl.a. kringboende skett genom kungörelser och sammanträden”. MPD anser således att den valda formen för samråd kan accepteras och därmed också att ansökan kan tas upp till prövning. Bolaget ljuger också när de i sitt yttrande till domstolen lögnaktigt påstår att det har kallats till samråd och att sådant även har hållits med lokalbefolkningen. Länsstyrelsens tjänstemän och tjänstekvinnor och bolaget har alltså gjort om ordet utställning till att betyda samråd, direkt i strid med

lagskrivarens intentioner. Fråntas medborgarna sina i lag skyddade rättigheter får de därmed ingen instans att vända sig till för att lag och rätt ska kunna skipas. MPD:s beslut saknar därmed rättslig grund.

Det finns ytterligare en sak som bör påpekas och det handlar om den av MPD påstådda ”nyttan” med vindkraftsparken. Utifrån alla aspekter rörande denna planerade vindkraftsetablering, och över huvud taget all annan svensk vindkraft med för den delen, finner de ingen nytta alls med vindkraften. Att då kräva av lokalbefolkningen att den ska tåla alla de skador och obehag dessa vindkraftverk kommer att ställa till med för dem är fullständigt obegripligt. Detta mot bakgrund av vad som står i miljöbalken 32 kap. 1-3 §§. I lagtexten står inget skrivet om att någon på grund av påstådd ”nytta” ska tåla de skador denne drabbats av. Genom att MPD inte heller räknar upp någon som helst enskild nytta med vindkraftsetableringen finner de det omotiverat att kräva av lokalbefolkningen att de ska tåla alla obehag som lagskrivaren räknar upp som verksamhetsutövaren ska betala för till de drabbade. Därför borde MPD åläggas att redovisa nyttan med vindkraftsparken.

MPD medger i ett av sina skäl att Bisfenol A finns kvar oreagerat i epoxiplasten (som rotorbladen består utav) och skriver om denna rest: ”Det är inte troligt att.... Skulle kunna förorena mark eller vatten... så att det kan innebära en risk för skada hos människan eller i miljön”. I överklagandet har de dock klippt in det mail de fick ifrån Kemikalieinspektionen om att denna restmängd Bisfenol A faktiskt läcker ut i miljön. De har också sett en rapport där man redovisat förekomst av Bisfenol A i abborre. Därmed är det bevisat att Bisfenol A läcker ut i miljön från vindkraftsvingarna och lagras upp hos bl.a. fisk. Att MPD enbart åberopar sin tro, medan de åberopar fakta visar på likgiltighet inför att seriös miljöpröva ärendet.

MPD skriver vidare i sitt beslut att det i föreliggande prövning inte ingår att beakta maskindirektivet. Utifrån vad som framkommit i ärendet bedömer inte MPD, utifrån bestämmelserna i miljöbalken, att det finns anledning att ställa krav på inhägnad av vindkraftsparken. Detta bör jämföras med vad som står i miljöbalkens portalparagraf.

Frågan som följer är då hur man ska kunna skydda t.ex. människor från att bli skadade av de risker det innebär att vistas för nära denna miljöfarliga verksamhet som vindkraftverken faktiskt är. Närmast i åtanke är härvid iskast, lösa delar såsom rotorblad som lossnat eller bitar därav m.m. Om nu MPD ska göra en bedömning utifrån bestämmelserna i miljöbalken, hur kan man då totalt strunta i dess ordalydelse. Då maskindirektivet förtydligar miljöbalkens intentioner borde väl också MPD:s prövning inbegripa dessas krav på skydd för människor, djur och miljön. Även maskindirektivet är ju svensk lag. Försiktighetsmått i miljöbalken 2 kap. 3 § ska också tillämpas och där i ingår kravet på bästa möjliga teknik. Detta kan inte uppnås med enbart varningsskyltar lite här och där utspridda i skogen runt om vindkraftverken eftersom det finns effektiva stängsel att sätta upp och som direkt och effektivt stänger ute vederbörande från riskområdet runt verken. För tekniken som ska väljas ska ju vara så effektiv som möjligt för att stänga ute människor och djur från riskområdet. Således kräver de att villkoret i ett eventuellt tillstånd ska omfatta bästa möjliga teknik.

Då prövningen ska ske enligt miljöbalkens krav om skydd för människor och natur finner de det mycket märkligt att MPD frångår detta och istället gör prövningen utifrån huruvida det kostar att mäta ljudet och hur lång tid det tar att göra det. MPD inriktar sig därmed på att skydda ett visst privat aktiebolags ekonomi. Varken naturen eller människorna verkar särskilt intressant för MPD att skydda. MPD:s beslut är oacceptabelt och dåligt underbyggt och de kräver att det upphävs.

Bolaget skriver att de ”anser att verksamheten går att förena med friluftslivet i området”, vilket bevisar att bolaget tydligen inte vet vad de yttrar sig om. Om miljöbalken ska vara utgångspunkt för miljöprövningen måste området konsekvent hållas fritt från allt vad friluftsliv heter för att inga människor ska komma till skada. Vare sig det ska ske genom stängsel eller annan avstängning så att ingen kan förirra sig in i vindkraftverkens livsfarliga industriområde. Att det inte räcker med enstaka skyltar begriper var och en då de som går i skogen och plockar bär och/ eller svamp letar med blicken mot marken och inte upp i luften eller eventuella varningsskyltar. Eftersom det är förenat med livsfara att vistas i närheten av vindkraftverken går det

inte att förena ett fritt och rörligt friluftsliv med denna typ av verksamhet. Om nu enbart varningsskyltar används för att varna för fara så begränsar ju dessa varningar det rörliga friluftslivet.

Det i tillståndet föreskriva villkor 10 strider mot Århuskonventionen. Frågan är hur medborgarna, enligt vad som föreskrivs i Århuskonventionen, ska kunna åtnjuta rätten till att få tillgång till information och rätt att delta i beslutsprocesser när beslutsprocessen i detta ärende redan är avslutad när informationen äntligen är tillgänglig. Därför kräver de att all information presenteras för att parter före MPD:s beslut så att även allmänheten kan ges möjlighet att delta i beslutsprocessen såsom lagen tillskriver den.

Eftersom mätmetoden av buller avser sommarförhållanden är den inte tillförlitlig. Mätmetoden måste även inkludera vinterförhållanden för att få relevans. Därför garanterar inte mätmetoden att gränsen om 40 decibel innehålls. Inte heller om boxmodellen tillåts, för då kommer eventuella nya placeringar av verken att ge ett annat resultat. Det är då inte klarlagt för alla parter huruvida 40 decibelsgränsen kan innehållas vid bostäder. Jämför härvid en rapport från Naturvårdsverket. Bolagets bullerberäkning överensstämmer inte med verkligheten och de rekommendationer som Naturvårdsverket anger. Därför ska bullerberäkningen underkännas.

Mot bakgrund av vad som framförts ska MPD:s beslut upphävas. Hela processen borde göras om där MPD och bolaget avkrävs att de följer lagen om det nu ska byggas någon vindkraft överhuvudtaget. Helst ser de att denna miljöfarliga verksamhet stoppas helt. De önskar att domstolen också ser till alla de skrivelser som motståndarna till vindkraftsparken skickat in och de där åberopade fakta mot denna miljöfarliga, livsfarliga, giftspidande, fullständigt onyttiga, svindyra och för landskapet och miljön förfulande 200 meter höga verksamhet. Fem ledamöter i Kungliga Vetenskapsakademiens energiutskott skriver i en debattartikel att Sverige inte bör bygga ut vindkraften och okritiskt haka på EU:s energitåg.

EW har inkommit med ett yttrande över bolagets och länsstyrelsens bemötanden och därvid anfört bl.a. följande. Hon hänvisar till sitt tidigare yttrande, där hon starkt befarar parkens påverkan på det expansiva området när det gäller etablering av konstnärlig verksamhet samt den växande turismen med i synnerhet vandring som etablerats i angränsande Edelskog med Pilgrimsleden som passerar i parkens närhet. Parken kommer att vara väl synlig i en milslång radie och enligt uppgift från domstolens handläggare behandlas målet i huvudsak skriftligen utan visuell besiktning eller erfarenhet från trakten. Med tanke på den positiva utvecklingen med inflyttning till Fengersfors och turistintresse så borde det vara en självklar anledning till visuell besiktning innan ett så drastiskt beslut tas för bygden. Det är över 300 människor som har lämnat in protester och inget regelrätt samråd har ägt rum. Det kan hända att bolaget tror sig komma undan med en utställning, men hur är det egentligen möjligt i ett demokratiskt samhälle. I upprepade artiklar och inlägg har Kungliga Vetenskapsakademien uttalat sig mycket negativt inför den pågående utvecklingen i den svenska energipolitiken. Frågan är om det är rimligt att sälja ut landsbygden till utländska bolag. Bakom det nu aktuella bolaget finns SSE Renewables och vidare andra utländska bolag som ex. Google som ligger bakom nya etableringar. Frågan är också vem som tar det övergripande ansvaret för landsbygden och möjligheterna för människor att välja ett liv utanför tätorter. Landsbygden i Sverige får inte förvandlas till en resurs som kan exploateras utan rim och reson.

HB m.fl. har i likalydande skrivelser inkommit med synpunkter på bolagets och länsstyrelsens bemötanden och därvid anfört bl.a. följande. Fakta och nya rön har presenterats i deras skrivelser. Bl.a. har nya emissionsberäkningar tillförts samt Kungliga vetenskapsakademiens energiutskott inlägg kommenterats när nya fakta presenterats. Frågan är varför länsstyrelsen bortser från detta. De ser också ytterst allvarligt på att MPD presenterar en konstruktion som strider mot lagen.

Länsstyrelsens och bolagets hantering av ”samrådet” brister enligt svenska lag på flera punkter. Enligt plan- och bygglagen var det en utställning som genomfördes.

SSE Renewables, som höll i det s.k. samrådet, har erkänt att samrådet gjordes om till en utställning då en gemensam debatt ansågs kunna skapa ”häftiga känslor/turbulens”. Därmed är processen ogiltig och Århuskonventionen, som i lagen tillskriver medborgarna rätten till miljöinformation samt rätt att delta i beslutsprocessen, har inte följts. Den av företaget valda samrådsgränsen ”de östra, nedre delarna av Fengersfors samhälle” visar också att merparten av Fengersfors ortsbefolkning inte fått någon direkt information.

Fengersfors- Fröskog, som är ett växande samhälle, ligger alltför nära den planerade vindkraftparken. Bolaget påvisar underlag med bl.a. fotomontage för att illustrera synligheten. Dock har oberoende parter upptäckt att felaktiga dimensioner använts och tagit fram egna underlag som också tillsänts länsstyrelsen. När dessutom en boxmodell används påverkas synligheten beroende av verksplacering.

MPD har inte redovisat någon enskild nytta som påvisar att projektets nytta överväger och att påverkan inte blir större än vad som får accepteras. Därför bör MPD åläggas att redovisa vad som åsyftas så att först och främst lokalbefolkningen i ett lagenligt samråd kan ges tillfälle att gå i svaromål. I skrivelserna har de sammanställt negativa effekter och onyttan som orsakas av vindkraft. Bl.a. har vindkraftens utsläpp av CO₂ påvisats vara så höga att de inte kan kompenseras under vindkraftverkens livstid. Det är fastställt att Sverige redan har en så gott som fossilfri elproduktion och med ett enormt produktionsöverskott av el anser de att länsstyrelsens beslut är grundat på direkt felaktigt underlag.

Om miljöbalken och grundlagarna, bl.a. allemansrätten och maskindirektivet, ska följas kommer det att införas begränsningar i friluftslivet då området måste hållas fritt för att inga människor ska komma till skada. Alltså är verksamheten inte förenlig med friluftslivet i området. MPD menar att maskindirektivet inte behöver följas. Vindkraft är dock i lag klassade som maskiner i EU sedan den 1 juli 2013. Sverige ska följa EU:s lagar. Friluftsförbundet i Åmåls positiva yttrande grundar sig i att en styrelsemedlem är en av de få som vill ha vindkraftspark i området. Att några få personer i Fengersfors ställer sig positiva till en vindkraftsetablering betyder inte att hela orten vill ha en vindkraftspark i sin närhet.

Tillsynsmyndigheten har medgett att det kan få göras mindre avsteg angående villkor i vägsträckningar inom området om det finns särskilda skäl. Dessa skäl har inte redovisats och medborgarnas rätt till miljöinformation och rätt att delta i beslutsprocessen inskränks, vilket de inte accepterar.

Vad gäller buller och ljus/ skuggbildning anser de att länsstyrelsens beslut om att en femdubbling av ljudeffekten, likvärdigt att bo vid en hårt trafikerad flygplats, är helt oacceptabelt. Problematiken med vedertagen bullermätningsteknik, som bolaget använt, är att den gång på gång bevisas vara felaktig. Mätningar har inte heller gjorts under vintertid då ljudbilden förändras och därför saknar mätningarna relevans. Länsstyrelsen anser att mer rättvisa mätningar av vindskyddat läge anses vara ”kostsamt och tidsödande”. Härmed frångår MPD miljöbalkens portalparagrafs krav på skydd för människor i sitt beslut och har istället riktat in sig på att skydda ett privat aktiebolags ekonomi. Då is kan slungas iväg från rotorbladet kan det även göra att ljudnivåerna höjs över gränsvärdena. Med tanke på att det en stor del av året är minusgrader kan man förutsätta att detta blir fallet även i Fengersfors. Alltså innebär isen en fara för både ljudstörningar och risk för personskador. Socialstyrelsens rekommendationer skiljer sig från både WHO:s samt Arbetsmiljöverkets rekommendationer. De anser att man bör följa de lägre riktvärdena. WHO:s rekommendation är att bullerhändelser över 30 dB natttid inomhus ska undvikas för att minimera effekter på sömn. Arbetsmiljöverket anser att det som brukar uppfattas som ”tystnad” i t.ex. sovrum etc. ligger på ca 20-30 dB(A). Lågfrekvent ljud har påvisats färdas längre än vad bolagets beräkningar visar. Vad gäller forskningsläget i frågan om lågfrekvent buller har det framkommit vitt skilda åsikter och det är angeläget att en kritisk sammanställning om lågfrekvent buller genomförs. Att bolaget följer Socialstyrelsens rekommendationer får i det här fallet anses vara sekundärt. Naturvårdsverket menar att vindkraftsbuller orsakar bullerstörningar bland boende, även när bullret understiger riktvärdena. De utesluter inte heller effekter på hjärtkärlsystemet efter långvarig exponering av vindkraftsbuller. Frågan är hur det blir med medborgarnas rätt att delta i beslutsprocessen vad gäller de kulturhistoriska lämningarna. Det kan konstateras att

vissa inte kommer att kunna besökas p.g.a. de avspärningar som borde finnas då maskindirektivet borde följas.

Angående naturmiljö och fågelliv menar de att det behöver göras fortsatta utredningar i prospektområdet då dalformationens näringsrika bergarter ger stora biologiska värden. Den rika fauna som hittats i riksintresseområdet stoppar inte vid den osynliga gräns där riksintresseområdet slutade inventeras. Den s.k. boxmodellen är vanlig men då inga exakta koordinater behöver redovisas förrän efter beslut kan outredda konsekvenser således uppstå. Verksamhetsutövaren ges ensamrätt att utforma anläggningen utan att medborgarnas lagliga rättighet till miljöinformation och deltagande i beslutsprocessen iakttagits.

Bolaget menar att båda parkerna, alltså även den befintliga vid Söderbodane, kommer att nyttjas optimalt. Frågan är dock hur bolagets effektivitetsberäkningar går ihop. Skuggstörningar anses vara som störst då vindkraftverken placeras sydost-sydväst samt på hög höjd, vilket är fallet i Fengersfors. Skuggor syns dessutom på längre avstånd på en vertikal yta än på en horisontell. De ska få visats ostört på ett område om 5 x 5 meter på deras egen tomt, som i många fall är mycket större än så. Detta anser de vara ett intrång i privatlivet.

Svaret på frågan varför Gryning Vård AB inte har uttalat sig kan man bara spekulera om. Socionomer menar att vård ska ske i en lugn miljö med mycket omvårdnad och närhet för att människorna ska ha en möjlighet att kunna tillgodose sig vården på bästa sätt. Vindkraft i närheten främjar inte deras vård.

Det finns även kvar ett flertal obesvarade frågor. Vid kontakt med handläggare på länsstyrelsen i oktober 2013 ställde de frågan hur länge/ hur mycket ett vindkraftverk måste vara igång för att det ska räknas vara i produktion. Det framkom därvid att detta är en bedömningsfråga. Men om detta inte är klarlagt hur ska länsstyrelsen då kunna kontrollera att vindkraftverken är i produktion. De har konstaterat att både Kemikalieinspektionen och Naturskyddsföreningen är överens om att det krävs hårdare lagstiftning mot Bisfenol A. Återställningskostnader ska säkerställas med 700 000 kr per uppfört vindkraftverk. Då beräkningarna är 6 år

gamla och då gällde för verk i storleken 145 meter borde det göras en ny beräkning för 200 meter höga verk i dagens prisläge. Då dessutom andra beräkningar visar att kostnaderna uppgår till flera miljoner kronor anser de att detta är av stort behov för att få så verklighetsanpassade priser som möjligt.

Annie Rosenblad har inkommit med ett yttrande över bolagets och länsstyrelsens bemötanden och därvid anfört bl.a. följande. Bolaget anser att de har blivit inbjudna till samråd. Hon fick information om att en utställning ägde rum, men uppfattade aldrig att detta utgjorde ett formellt samråd. Vid kontakt med personer som var på utställningen hade inte heller något informationsutbyte av samrådskaraktär ägt rum. Mot bakgrund av den medvetet eller omedvetet oklara informationen kvarstår hennes överklagande. Placeringen av verken på en höjd, i ett för övrigt orört landskap, med höjder och förkastningssjöar är utmanande och försämrar utsikterna för utveckling av den för Dalsland så viktiga naturturismen.

Sune Kellgren har inkommit med ett yttrande över bolagets och länsstyrelsens bemötanden och därvid anfört bl.a. följande. Han tycker fortfarande att det är konstigt att alla av honom insända handlingar inte finns med i bedömningen eller åtminstone inte återfinns i länsstyrelsens utskick. Måhända beror det på att det första brevet gick till SSE Renewables. Han har dock i minst två omgångar inkommit med kopior av detta första inlägg som även gick som även gick till länsstyrelsen och Åmåls kommun, både på papper och som e-mail, så handlingarna måste ju finnas ankomstregistrerade och tillgängliga. Han har tagit upp frågan om det är Sverige som land eller om det är det projekterande laget som får tillgodoräkna sig eventuell sänkning av koldioxidutsläppet. Det har nu gått över två år och han har fortfarande inte fått något svar på frågan.

Han vill alltså inte lida någon ekonomisk skada på grund av utländska exploatörer och han vill bli ersatt för ekonomisk förlust genom ersättning eller inlösen. Den ekonomiska förlusten bör också bedömas av utomstående mäklare eller av dem själva och inte av exploatören. Han har ännu inte hört någonting om eventuell ersättning och frågan borde verkligen klarläggas innan något tillstånd medges.

Det har ifrågasatts om utställningen i Fengersfors eventuellt skulle kunna kallas för samråd, även i lagens mening. Till denna utställning hade han med sig två eller tre utskrifter av bildkonstruktioner på de 195 meter höga vindkraftverken. Förmodligen i rätta proportioner då de gjordes av en person som är erkänd för sina kunskaper på skalenlig teckning. Dessa bilder visade upp helt andra proportioner än de som var uppsatta på Renewables utställningsskärmar. Han påpekade detta och frågade om han inte också kunde få sätta upp sina egna bilder, men han nekades detta. Diskussion fördes härvid med tre andra från deras personal och kunde då inte finna några tecken på att det skulle vara ett samråd. Han var inte ute och lyssnade på deras anläggning, som skulle visa hur lite ett vindkraftverk hörs. Den idén bedömdes vara ganska dödfödd och då han tidigare har hört vindkraftverk är han på det klara med att det skiljer beroende på läge och avstånd. Ljudet borde inte tillåtas överstiga bostadsområdets 30 decibelnorm utomhus.

DOMSKÄL

Talerätt

Vad gäller överklagandet med tillhörande namnlista gör mark- och miljödomstolen bedömningen att det endast är de som faktiskt har skrivit under denna med sin namnteckning (HB m.fl.) som ska tas upp som klagandeparter i målet. De personer som mark- och miljödomstolen har tagit upp som klaganden i domshuvudet (nr 1-64) bedöms alla vara taleberättigade då MPD:s beslut får anses angå dem genom att avgörandet har gått dem emot (16 kap. 12 § 1 st. 1 p. MB).

Syn

I ett yttrande har det anförts att med tanke på den positiva utvecklingen med inflyttning till Fengersfors och det allt större turistintresset så borde det vara en självklarhet att det ska göras en visuell besiktning av området innan det tas ett så drastiskt beslut för bygden. I detta fall gör mark- och miljödomstolen emellertid bedömningen att materialet i målet, inklusive fotomontage, är tillräckligt för att målet ska kunna avgöras på handlingarna.

Samråd

Flertalet av klagandena har anfört invändningar mot hur bolaget har genomfört det i 6 kap. 4 §. MB lagstadgade kravet på samråd och de menar att detta inte har gått rätt till. I lagkommentaren till 6 kap. 4 § MB (*Bertil Bengtsson m.fl, s. 6:14 f.*) står bl.a. följande angivet. Formerna för samråd är inte bestämda i MB eller i förordningen om miljökonsekvensbeskrivningar. Omfattningen av informationen och samrådet måste dock vara anpassad till den planerade verksamhetens art, omfattning och verkningar. Beträffande större verksamheter bör informationen lämnas vid särskilda informationsmöten men att det i andra fall kan vara lämpligt med annonser i ortspressen, brev eller cirkulär till de närboende, utställning på bibliotek, i kommunhus eller annan lämplig lokal o.s.v. Av lagkommentaren framkommer även att sedan informationen lämnats, har myndigheter, enskilda och organisationer att framföra sina synpunkter till den tilltänkte verksamhetsutövaren. Detta utgör det egentliga samrådet. Därefter är det lämpligt att det som förekommit under samrådet dokumenteras genom en sammanställning av informationshandlingar och protokoll vid informationsmöten och andra samrådsmöten. I detta fall har bolaget brevlades skickat ut inbjudan till samråd, till fastighetsägare och boende cirka 1,4 km från den planerade parkens yttre gräns. Inbjudan till samråd annonserades även i Nya Wermlands Tidningen och Provinstidningen Dalsland. Därefter hölls ett s.k. öppet hus den 24 maj 2011. Bolaget har även upprättat en sammanställning av inkomna synpunkter. Mark- och miljödomstolen gör härvid bedömningen att de av bolaget genomförda åtgärderna, uppfyller kravet på samråd i 6 kap. 4 § MB.

Buller

Bullervillkoren i det överklagade beslutet är bestämda och utformade i enlighet med gällande praxis (jfr t ex även M 8236-12 angående att verksamhetsutövaren måste ha faktiska och tekniska möjligheter att efterleva uppställt villkor). Vad gäller torpet Näbbet kan föreskrivet villkor vid beräkning 3 MW inte innehållas då ljudnivån beräknas bli 42,2 dB(A). Vid beräkning 2 MW kan dock villkoret klaras då ljudnivån beräknas bli 40,0 dB(A). Ägaren till torpet Näbbet, Kjell-Åke Nordquist, har vid MPD uppgett att han planerar att restaurera torpet till en fritidsbostad och att hans användning blir begränsad i och med uppförandet av

vindkraftparken. Därvid bör det dock anmärkas att även torpet utgör ett bostadshus enligt villkoren (se klarläggande härom på sid. 29 andra stycket i det överklagade beslutet). Om torpet Näbbet i framtiden kommer att nyttjas som bostad ska alltså bullervärdet 40 dB(A) kunna innehållas även där, vilket medför att det föreskrivna bullervillkoret (nr 3) är tillräckligt.

Boxmodellen

Enligt 6 kap. 7 § 1 st. 3 p. MB ska miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) innehålla de uppgifter som krävs för att påvisa och bedöma den huvudsakliga inverkan på människors hälsa, miljön och hushållningen med mark och vatten samt andra resurser som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra.

Den MKB med tillhörande ljud- och skuggberäkningar, vägdragning m.m. som inlämnats i målet utgår från olika ”exempel-layouter”. De kompletteringar som sökanden gjort utgår också från exempel-layouter och ska enligt sökanden ses som exempel på hur frågorna kommer att hanteras när en definitiv layout tas fram i samband med projekteringen av parken. I kompletteringen 2012-09-28 har bolaget bl. a redovisat följande.

”I de tre exempel-layouterna som presenterades i den kompletterande ansökan 2011-12-15 har Enercon E101, 3 MW, använts som exempelverk då dessa verk bedöms som möjliga med avseende på vindförhållandena i området... De redovisade E101-verken har en ljudnivå på 106 dB för standardinställningen. I exempel-layouterna har några verk ställts ned till 104 dB för att klara ljudkraven vid bostäder... Exempellayouterna har optimerats utifrån bedömd produktionskapacitet för området. Det är dock fullt möjligt att placera samma sorts verk i andra vindlägen inom området för att undvika nedställning av verken. Exempel på två sådana layouter, layout 4 och 5, visar hur ljudkraven uppfylls med E101-verken... Dessutom redovisas ett exempel för layout 2 med en annan möjlig vindkraftsverksmodell, REpower 3,2 MW. Verket har en ljudnivå på 105dB för standardinställningen. Med detta verk för layout2 kommer ljudkraven att uppfyllas... Bolaget vill framhålla att vindmätningar ännu inte har genomförts i

etableringsområdet utan nuvarande vindanalys bygger framförallt på närliggande vindmätmaster och data från befintliga vindkraftverk. Vid erhållande av ett tillstånd kommer vindmätningar att genomföras lokalt för att bättre bedöma optimala vindkraftspositioner samt turbinmodell.”

Mark- och miljödomstolen konstaterar att de aktuella och möjliga etableringsområdena avser sammanlagt en relativt stor markyta och kommer att uppföras i ett område som, trots att det till större delen består av produktionsskog, i vissa delar har höga naturvärden. Områdena ligger även i närheten av en annan, befintlig vindkraftsetablering. Enligt domstolens bedömning kommer parkens slutliga utformning kunna avvika väsentligt från de exempel-layouter som redovisas i ansökan.

Domstolen inser att det finns stora ekonomiska och resursbesparande vinster med att inte redan vid ansökningstillfället fastställa verkens exakta placering och utesluter inte att tillstånd i och för sig kan lämnas för en ansökan med i vart fall relativt fri placering av verken. Om etableringen ska ske i områden där det finns motstående intressen i den omfattning som föreligger i målet är det dock särskilt viktigt att bedöma alla de konsekvenser som verksamheten vid olika alternativa utformningar kommer att ge upphov till, och i synnerhet den totala påverkan på boendemiljön.

Syftet med en reglering av buller är att begränsa en verksamhets störningar på omgivningen, i detta fall främst på närliggande bostäder. I kompletteringen har bolaget redovisat att med beaktande av samtliga etableringsalternativ och med visst undantag för torpet Näbbet går det att innehålla begränsningsvärdet 40 dB(A) vid samtliga bostäder. I samma handling redovisas avstånden till berörda bostäder från tilltänkta placeringar av vindkraftverk, vilka med enstaka undantag överstiger 1000 m enligt beslutsunderlaget.

Ett synsätt där verksamheten huvudsakligen regleras genom generella villkor och inte genom en individuell bedömning och prövning av verksamheten, skulle strida

mot den princip för miljöprövning som finns i miljöbalken. I villkor 7, 8 och 9 i MPD:s beslut anges ett flertal begränsningar i fråga om skyddsavstånd till områden med olika skyddsvärden. Med hänsyn tagen till argument i bullerfrågan som anförts av ett flertal klaganden i fråga om boxmodellen, finner domstolen att det även råder en osäkerhet om i vilken omfattning den slutliga placeringen av vindkraftverken kommer att påverka boendemiljöerna inom eller i anslutning till etableringsområden. Mot bakgrund av det ovan anförda gör mark- och miljödomstolen bedömningen att det, med stöd av uppgifterna i bolagets bullerberäkning, finns fog för att komplettera villkorspunkt 7 i MPD:s beslut med ett skyddsavstånd till bostäder. Utifrån det underlag som anges i ansökan bör det vara utförbart att samtliga verk placeras minst 1000 meter från befintliga bostäder. Om särskilda skäl föreligger bör det dock finnas möjlighet för tillsynsmyndigheten att medge mindre avsteg från villkoret.

Lågfrekvent buller

Länsstyrelsen anförde under handläggningen att beräkningar som visar på att lågfrekvent buller inte riskerar att bli ett problem inte hade redovisats i ansökan, och att bolaget därför skulle behöva komplettera med sådana beräkningar innan tillstånd kunde ges. Ett krav på en kompletterande bullerutredning framfördes även av Bygg- och miljönämnden i Åmåls kommun. Den komplettering som bolaget gjorde i anledning av kravet från länsstyrelsen och Åmåls kommun visade att Socialstyrelsens riktvärden för lågfrekvent buller inomhus kan klaras för de exempel som man räknade på. Som tidigare nämnts gäller målet en s.k. boxmodell, där den slutliga verksplaceringen ännu inte är klar. För att säkerställa att nivåerna kan innehållas, även efter den slutliga placeringen, har MPD i villkor 10 st. 2 stadgat att det till arbets- och tidsplanen (enligt st. 1) ska bifogas en ljud- och skuggberäkning för den slutliga verksplaceringen och slutligt val av turbin. Denna ljudberäkning ska även innehålla beräkningar avseende lågfrekvent buller. Vad klagandena anført föranleder inte mark- och miljödomstolen att göra någon annan bedömning än den som MPD gjort, och kravet i villkor 10 anses således vara tillräckligt för att säkerställa att bolaget kommer att kunna innehålla nivåerna för lågfrekvent buller inomhus.

Skuggor

I fråga om de kumulativa effekterna (de sex nya verken jämte de tre befintliga) avseende buller och skugga har bolaget gjort en kumulativ bedömning och bullervillkoret verkar kunna innehållas även vid kumulativa effekter. Vad beträffar risk för kumulativa skuggeffekter bedömer dock länsstyrelsen att ett antal bostäder kan komma att utsättas för alltför stor påverkan av rörlig skugga om inte skuggsensorer används.

Enligt sökanden är det tidpunkten för när skuggning sker, de faktiska förhållandena på platsen och väderleken som är avgörande för utfallet av den faktiska störningen från verken. För att säkerställa att värdena innehålls för samtliga bostadshus kan därför de verk som kan orsaka skuggning överstigande gällande värden, förses med skuggsensorer som anpassar driften under de delar av dygnet och året då skuggor överskridande gällande värden kan förekomma.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det villkor som MPD föreskrivit angående skuggor och rörlig skuggbildning (villkor 4) följer praxis, jfr härvid t.ex. MÖD 2004:40, och är befogat för ändamålet. Risken för kumulativa skuggeffekter enligt ovan och bolagets egna förslag till skyddsåtgärder, vilka framgår av beslutsunderlaget, medför att installation av skuggreglerande teknik blir följderna om villkor 4 överträds. Denna fråga får dock bli en tillsynsfråga eftersom ett tydligt och därmed verkningsfullt villkor härom inte går att formulera i dom.

Hinderbelysningen

MPD har i villkor 5 föreskrivit att ljusstyrkan för hinderbelysning ska kunna ställas ned, så mycket som gällande lagstiftning medger. Störningen för de närboende minskas därmed så mycket som möjligt utan att riskera andra verksamheters säkerhet. Detta villkor är inte ett prövotidsvillkor utan gäller under hela tillståndstiden.

Landskapsbilden

Det är ofrånkomligt att uppförande av vindkraftverk påverkar landskapsbilden för de närboende. I detta fall kan verken komma att bli så höga som 195 meter, vilket betyder att de kommer att synas på långt avstånd. Bolaget får dock inte uppföra fler än sex vindkraftverk. Mot bakgrund av lokaliseringsbestämmelsen i 2 kap. 6 § MB och de begränsningar som anges genom tillståndsvillkoren gör mark- och miljödomstolen bedömningen att påverkan, i jämförelse med nyttan av verken, inte blir större än vad som får accepteras.

Riksintresse för friluftsliv

I parkens närhet finns områden som är utpekade som riksintresse för rörligt friluftsliv enligt 3 kap. 6 § MB och enligt 4 kap. 2 § MB. Själva parken ligger emellertid inte inom något sådant område och riksintressena kan därför inte anses bli påverkade annat än i mycket liten utsträckning.

Kulturhistorisk inventering och naturvärdesinventering

Avseende kulturvärden har MPD föreskrivit ett prövotidsvillkor, för det fall att bolaget skulle vilja etablera vindkraftverk inom utredningsområden för kulturvärden enligt bilaga 3 till MPD:s beslut eller inom områden som kan påverka RAÄ Fröskog 43:1. Redovisning ska ske till MPD. Under prövotiden får inga vindkraftverk etableras här. De klagande har invänt mot detta villkor och anfört att deras rätt till miljöinformation och rätt att delta i beslutsprocessen kränks härigenom, då bolaget bara ska redovisa sin utredning till MPD som sedan kan fatta ett nytt beslut, utan att de har något att säga till om. Detta villkor har dock utformats på ett sätt som kan godtas och kommer att leda till en prövotidsutredning som i särskild ordning skall kungöras av prövningsmyndigheten. Vad klagandena nu anfört föranleder därför inte mark- och miljödomstolen att göra någon annan bedömning än den MPD har gjort.

Vindbruksplanen

Enligt 2 kap. 6 § 3 st. MB får ett tillstånd eller dispens inte ges i strid med detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen (2010:900). Det i målet

aktuella projektområdet omfattas inte av någon detaljplan eller några områdesbestämmelser. Däremot har Åmåls kommun arbetat för att ta fram en vindbruksplan (se MKB:n sid 27). Med beaktande av de krav på försiktighetsmått som anges i tillståndsbeslutet finner mark- och miljödomstolen att det inte möter något beaktansvärt hinder att områdesavgränsningen för vindkraftparken är något större än det område i vindbruksplanen som är utpekad som ”Preliminärt lämpligt område”.

Ekonomisk ersättning till fastighetsägare

I målet har inga konkreta ersättningsyrkanden framställts; endast mera svävande resonemang har förts om frågor rörande ekonomisk kompensation vid uppkomsten av vissa befarade framtida effekter. Det finns alltså inga yrkanden att besvara i domslutet men domstolen vill ändå anföra följande. MPD har i sitt beslut (s. 30) anfört att frågor om ekonomisk ersättning m.m. inte kan behandlas inom ramen för denna prövning utan får prövas i särskild ordning. Det har framförts klagomål på detta och härvid har nämnts att 32 kap. 1 § MB borde tillämpas. Bestämmelsen är dock tillämplig först om det inträffar någon skada. För att få ersättning enligt 32 kap MB krävs det därefter att den skadelidande ansöker om stämning och därvid bl.a. visar skada.

Utsläpp av CO₂

Mark- och miljödomstolen prövar endast MPD:s beslut om tillstånd till vindkraftsverksamhet. Vad de klagande anfört om alternativa energikällor, såsom solenergi och vattenkraft, är således inte uppe till prövning i förevarande mål.

Överklagandena i övrigt

I det överklagade beslutet har MPD redogjort för relevanta lagrum och bestämmelser. Mark- och miljödomstolen har gått igenom utredningen i målet samt övervägt vad klagandena nu har anfört, men har i övriga frågor ingen annan uppfattning än MPD.

Sammanfattningsvis fastställer alltså mark- och miljödomstolen, med den ändring av villkor 7 som framgår av domslutet, MPD:s beslut.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (DV 427)

Överklagande ska ha inkommit till mark- och miljödomstolen senast den 6 maj 2014 men vara ställt till Mark- och miljööverdomstolen.

Prövningstillstånd krävs.

Ulf Klerfalk

Jolanta Green

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Ulf Klerfalk, ordförande, och tekniska rådet Jolanta Green. Föredragande har varit beredningsjuristen Marina Albo.